

Inspiratie uit IJsland

Lyanneke Krauss

Verslag studiereis oktober 2022

Inclusief onderwijs. We hebben onze mond ervan vol, maar is inclusief onderwijs nu echt zo zaligmakend? Of zitten er ook grenzen aan? In IJsland is inclusie het uitgangspunt als het gaat om onderwijs. Daarom reisde het Samenwerkingsverband Voortgezet Onderwijs Zuid-Utrecht afgelopen oktober met een groep partners af naar dit bijzondere land om zich te laten inspireren, gezamenlijk te leren en nieuwe ideeën op te doen.

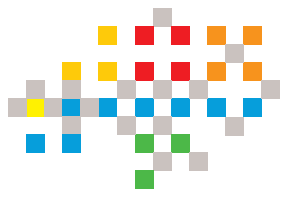
IJsland is een eilandstaat met ruim 300.000 inwoners en ligt op de grens van de Atlantische Oceaan met de Noordelijke IJsee, ten noordwesten van het Europese vasteland. Het land biedt al jaren inclusief onderwijs vanwege de maatschappelijke commitment die er is rondom inclusie. Dit is deels vanwege noodzaak en geografie.

Onderwijssysteem

Voor leerlingen in IJsland begint de leerplicht op de leeftijd van 6 jaar en eindigt op 16-jarige leeftijd, wanneer ze de 'grunnskólar' hebben afgerond. Het lager onderwijs en de onderbouw van het voortgezet onderwijs zijn samengebracht in één onderwijsvorm. Dit verplichte onderwijs duurt tien jaar. Hierna volgt de bovenbouw van het voortgezet onderwijs die drie tot vier jaar duurt. IJslandse leerlingen verlaten daarom het algemeen vormend voortgezet onderwijs meestal op 19- à 20-jarige leeftijd.

Een fundamenteel principe van het IJslandse onderwijssysteem is dat alle leerlingen gelijke mogelijkheden moeten hebben om onderwijs te volgen. Scholen zijn daarom verplicht om alle leerlingen onderwijs te bieden, ongeacht hun lichamelijke of mentale vaardigheden. Er zijn wel scholen voor speciaal onderwijs, maar deze zijn in veel mindere mate aanwezig dan

in andere landen en kinderen kunnen er alleen bij hoge uitzondering gebruik van maken. Zelfontwikkeling, verbinding en welbevinden zijn de centrale doelstellingen in het onderwijs. Prestatie en kwalificatie nemen een veel minder belangrijke rol in. Respect voor elkaar staat in het IJslandse onderwijs hoog in het vaandel.

Jeugdcentra

In IJsland is het heel gebruikelijk dat beide ouders fulltime werken. Buitenschoolse opvang zoals in Nederland, kennen ze daar niet. In plaats daarvan financiert de overheid jeugdcentra: hier vindt georganiseerde vrijetijdsbesteding plaats waar bijna iedere leerling aan deelneemt. Hier kunnen kinderen zich verder ontplooien op sportief en/of creatief gebied en ze kunnen er hun huiswerk maken.

Deelnemers studiereis

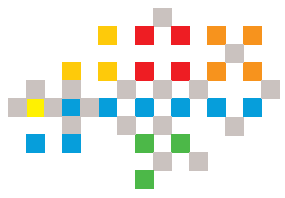
De studiereis naar IJsland werd georganiseerd door Exhem in opdracht van het Samenwerkingsverband Voortgezet Onderwijs Zuid-Utrecht voor het netwerk. In het nieuwe ondersteuningsplan staat visie op meer inclusief onderwijs als doelstelling omschreven.

Met deze reis beoogde het Samenwerkingsverband hieraan een goede impuls te geven. De groep deelnemers bestond uit vertegenwoordigers van acht van de tien aangesloten scholen, de gemeente Nieuwegein en het Samenwerkingsverband. Het programma bestond onder andere uit een bezoek aan een aantal scholen, de Universiteit en gemeente van Reykjavik, jeugdhulp en een vakbond voor leerkrachten. Iedere dag vond er met de deelnemers een evaluatie plaats en werd er opgedane kennis uitgewisseld. Terug in Nederland werden de bevindingen uiteraard ook met collega's en andere belangstellenden gedeeld.

Denken in mogelijkheden

De deelnemers kijken positief terug op de reis. Welke ideeën hebben zij opgedaan en wat nemen ze mee terug naar Nederland? 'Wat mij vooral opviel is dat ze in het IJslandse onderwijssysteem denken in mogelijkheden', vertelt deelnemer Bas Ghijsen, schoolleider

bij Yuverta. 'Iedereen is er welkom. Alle kinderen maken deel uit van een reguliere basis-groep. Sommige kinderen volgen vijftig procent van de lessen in die groep, maar er zijn ook kinderen die maar voor twintig procent meedraaien en de overige tijd doorbrengen in een groep die meer bij hun eigen niveau past. Opvallend vond ik dat niemand blijft zitten, iedere leerling gaat over naar het volgend schooljaar.'

Bas is ook onder de indruk van de manier waarop er met regels wordt omgegaan. 'De cultuur is daar veel meer gericht op onderling contact in plaats van op regels. Ik heb kinderen gezien die tijdens schooltijd even gingen slapen op één van de banken die in de gangen stonden. En dat mocht ook gewoon. Als kinderen zich daardoor de rest van de dag beter kunnen concentreren zien ze er geen kwaad in. Dit zul je in Nederland niet snel zien, maar tegelijkertijd dacht ik: waarom ook eigenlijk niet?'

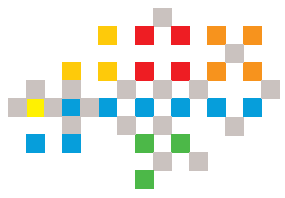
In tegenstelling tot Nederland heeft IJsland geen last van een lerarentekort. Onderwijs start vanaf het kinderdagverblijf en leerkrachten zijn voor alle niveaus academisch geschoold. Scholen krijgen financiering om de ondersteuning te bieden die nodig is. De school maakt daarin zelf keuzes. Zo kan een klas met één dove leerling een eigen doventolk hebben. Hoewel het onderwijssysteem niet één-op-één te kopiëren is naar Nederland, is het met de name de positieve insteek van de IJslanders die Bas graag zou willen terugzien in zijn eigen school. 'We hoeven niet honderd procent inclusief te zijn, maar laten we vooral kijken wat er wel mogelijk is. Ook schieten docenten nog wel eens in de weerstand, ook daar ligt een uitdaging. Hoe krijgen we het onderwijsteam mee met onze plannen? Daar zou ik graag aan willen werken.'

Gezamenlijke visie

Nicole Groen is ondersteuningscoördinator en vertrouwenspersoon bij het Cals College in Nieuwegein. Haar belangrijkste reden om mee te gaan was om helder te krijgen wat inclusief onderwijs nu eigenlijk is. 'Ik vind het belangrijk om met elkaar een visie te ontwikkelen zodat we daaraan het onderwijs op onze school kunnen toetsen. Maar het is ook belangrijk dat we samen grenzen bepalen. Een VSO-school koppelde laatst aan mij terug dat wij eigenlijk te lang waren doorgedaan met het bieden van ondersteuning aan een leerling die wij hadden doorverwezen. Deze zou er meer baat bij hebben gehad als hij eerder was doorgestuurd.'

Nicole is vooral onder de indruk van het feit dat in IJsland de school als centraal punt in de samenleving wordt beschouwd. Of het nu om de ouders, de buurt of de jeugdhulpverlening gaat, iedereen werkt met elkaar samen. In Nederland is dat veel meer versnipperd. Wat haar ook opviel is dat het onderwijs in Nederland veel meer gericht is op het toetsen van leerlingen en het behalen van een bepaald eindresultaat. 'In IJsland ligt de nadruk op het ontwikkelen van vaardigheden om je staande te houden in de maatschappij, denk daarbij aan samenwerking en het nemen van eigen verantwoordelijkheid.' Toch moeten we volgens Nicole geen appels met peren vergelijken. 'In tegenstelling tot IJsland hebben we in Nederland een goed netwerk van scholen voor speciaal onderwijs. Dat moeten we echt behouden, want voor sommige kinderen blijft dat de best passende oplossing.' Het verstevigen van het pedagogisch klimaat vormt het belangrijkste voornemen dat Nicole uit IJsland heeft meegenomen. 'Mijn bezoek aan de scholen daar deed mij beseffen dat wij met dit thema aan de slag moeten en dat we docenten daarin meer moeten ondersteunen.'

Preventieve werking

Suzanne Geertsema werkt als beleidsadviseur onderwijs en jeugd bij de gemeente Nieuwegein. 'Als gemeente zijn wij verantwoordelijk voor het welzijn van jongeren in het algemeen. Ik was daarom vooral benieuwd hoe de aansluiting met de jeugdhulpverlening is, welke faciliteiten zij bieden en hoe zij omgaan met huisvesting.'

Net als Bas Ghijssen viel het Suzanne op dat er weinig regels zijn op de scholen.

'Maar op andere vlakken zijn ze dan weer heel strikt. Zo mogen kinderen tot zestien jaar niet na 22.00 uur op straat zijn én geldt er voor deze doelgroep een streng alcoholverbod. Ouders patrouilleren 's avonds zelfs in groepjes op straat!'

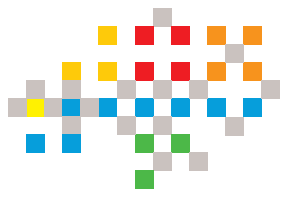
Wat Suzanne met name inspirerend vindt, zijn de jeugdcentra waar kinderen na schooltijd terecht kunnen. 'Zoiets is hier ook een grote wens. Het gaat leerachterstanden tegen en bevordert daarmee de kansengelijkheid. Ook gaat er een grote preventieve werking vanuit, omdat kinderen ook de rest van de dag structuur krijgen aangeboden.'

Daarnaast zou Suzanne in Nederland graag meer speciale voorzieningen en ondersteuningsmogelijkheden in het regulier onderwijs zien. 'Nu moeten leerlingen soms ver buiten hun eigen woonplaats naar een school voor speciaal onderwijs. Dat is wat mij betreft niet wenselijk.'

Wederzijdse acceptatie

'De wederzijdse acceptatie in het IJslandse onderwijs is groot', vertelt Yannick Mougeole, docent wiskunde bij Het Houtens. 'Leerlingen zijn gewend om met kinderen van allerlei verschillende niveaus samen op te trekken. Binnen de scholen die ik daar heb gezien, waren er bijvoorbeeld wel aparte VSO-klasjes, maar deze kinderen namen wel gewoon deel aan het reguliere circuit zoals de gezamenlijke pauzes. Ik vind het mooi om te zien dat ze echt naar de individuele leerling kijken en bepalen wat er mogelijk is. Een groot verschil is wel dat ze in IJsland minder prestatiegericht zijn. Het is daar sneller goed zou je kunnen zeggen. Dankzij de wederzijdse acceptatie is het onderwijs ook inclusiever. Toch zitten daar wat mij betreft ook grenzen aan. Ik heb daar namelijk ook kinderen gezien die in mijn ogen beter af zouden

zijn in het speciaal onderwijs. Ik denk dat je deze kinderen tekort doet door ze in het regulier onderwijs te plaatsen.' Op de vraag wat Yannick als belangrijkste les heeft meegenomen antwoordt ze: 'Ik denk dat wij er in Nederland baat bij zouden hebben als we meer naar het individu kijken. Ook denk ik dat er binnen het regulier onderwijs meer mogelijk is dan we denken. We moeten de VSO-scholen zeker behouden, maar ik denk dat we nu ook wel eens leerlingen doorsturen voor wie speciaal onderwijs eigenlijk niet nodig is.'

Inzicht in het netwerk

Niet alleen heeft de studiereis meer kennis en inspiratie opgeleverd, ook hebben de partners uit het netwerk elkaar beter leren kennen. Er is meer inzicht ontstaan in elkaars organisaties en daarmee ook in de mogelijkheden die er zijn om leerlingen zo goed mogelijk te ondersteunen. Alle deelnemers hebben toegezegd graag als ambassadeur te fungeren en zij verzorgen daarom een terugkoppeling binnen hun eigen school aan de hand van een gezamenlijk opgestelde presentatie. Ook wordt gewerkt aan een visie op meer inclusief onderwijs waarna dit vertaald zal worden naar concrete acties in de regio.

Meer weten?

Ben je naar aanleiding van dit artikel nieuwsgierig geworden naar de rest van de bevindingen? Neem dan deel aan de verdiepende sessie tijdens **de studiemiddag op dinsdag 22 november!**

